BUITENLANDSE WERKWEEK 2016 IN AMBLETEUSE (FR)

Peter-Jan Keizer

Kruisweg 23, 3513 CS Utrecht, p.j.keizer@planet.nl

Keizer, P.-J. 2017. The NMV foray 2016 in Ambleteuse, France. Coolia 60(2): 91–100.

A report is given of the excursion of the Netherlands' Mycological Society to NW France, November 2016. The following habitat types were visited: coastal sand dunes (2×), nutrient-poor grasslands (4×) and deciduous forest on rich soil (2×). Especially the grasslands were rich in characteristic species of the genera *Hygrocybe* and *Entoloma,* and in clavarioid fungi.

Van 29 oktober tot 4 november was de Buitenlandse Werkweek van de NMV in Noord-West Frankrijk. Plaats van handeling was het Village de Vacances in Ambleteuse, een kustdorp gelegen tussen Calais en Boulogne. De tamelijk late datum was gekozen omdat kustgebonden habitats vaak nog laat in het seizoen genoeg paddenstoelen laten zien en eerder vaak van droogte te lijden hebben. In dit geval was het een goede greep. Anderhalve week voor de werkweek was er een regenzone langsgetrokken. Dit was precies genoeg om een heel behoorlijke rijkdom aan paddenstoelen te laten zien. In totaal werden 488 soorten genoteerd. En dat terwijl de rest van Frankrijk, vooral ten zuiden van Parijs, zuchtte onder ernstige droogte – daar had het al meer dan een half jaar niet geregend. We hebben een scala aan verschillende terreintypen bezocht (Figuur 1): duinterrein (2x), schraalgrasland (4x) en vochtig bos op leem (2x). Essentiële hulp werd verkregen van Franse mycologen, met name van Didier Huart, en van terreinbeheerders die het gebied goed kennen en geholpen hebben bij het regelen van toestemming voor excursieterreinen.

De kuststreek van NW-Frankrijk wordt Boulonnais genoemd. In het gebied ligt het "Parc Naturel Régional des Caps et Marais d'Opale". Het landschap bestaat uit golvende heuvels met akkers, weilanden en dorpjes, verspreid wat grotere boscomplexen en enkele schraalgraslandcomplexen. Aan de namen van de dorpen is nog duidelijk af te leiden dat de hele streek vroeger Nederlands (Vlaams-)talig geweest moet zijn. De naam Ambleteuse is echter waarschijnlijk van oud-Saxische herkomst (1). Aan de kust zijn afwisselend rotskliffen en lange baaien met strand en duinen aanwezig. Veel van het onderliggend gesteente bestaat uit kalk, wat de bossen en graslanden een bijzondere kwaliteit verleent. De marmerachtige kalksteen wordt op grote schaal gewonnen bij het stadje Marquise: daar liggen kilometersgrote kalksteengroeves. De kalk zorgt ook voor de spectaculaire witte aanblik van de kliffen van Cap Blanc-Nez, en dezelfde kalkafzetting zorgt in Engeland voor de witte kliffen van Dover en omgeving.

De complete lijst met de soorten die in de terreinen zijn gevonden is voor belangstellenden bij schrijver dezes verkrijgbaar.

Overzicht van de bezochte excursieterreinen

1. Ambleteuse, Dunes de la Slack

De "Slack" is de naam van een klein riviertje dat net ten zuiden van Ambleteuse in zee stroomt, geflankeerd door een stoer fort bij de monding. Het riviertje is ooit in de Napoleontische tijd gekanaliseerd, met een aanlegsteiger voor schepen. Deze voeren deels naar het binnenland en

Peter Jan, Buit Werkweek.indd 91 6-3-2017 08:59:28

Figuur 1. *Overzicht van de bezochte excursiegebieden. A= Ambleteuse. De nummers komen overeen met de nummers in de tekst. (Bron: Google Maps)*

deels richting Engeland, zo vertelde de beheerder. Dat lijkt onvoorstelbaar, zo smal als de rivier nu is. Oorspronkelijk heeft de rivier een groot driehoekig estuarium gevormd, dat in de loop van de tijd geheel verzand is en opgevuld met sediment en duinen. Het laagste deel van het gebied is bedekt met wilgenstruweel en elzenbos. De hogere delen zijn bedekt met open duinterrein en struweel met duindoorns, liguster en kruipwilg.

Een interessante vondst van een kleine aardster met hygroscopische slippen bleek de Tepelaardster (*Geastrum corollinum*) te zijn, maar wel een overblijfsel van het vorige jaar. Deze is alleen aan de sporenmaat met zekerheid te onderscheiden van de Bloemaardster (*G. floriforme*). De open terreinen waren verder te droog, daarom is de aandacht vooral naar het vochtige bos uitgegaan. De kleine bruine paddenstoeltjes bleken tot vijf soorten *Alnicola* te behoren, waaronder de in Nederland weinig bekende Valse zilversteelzompzwam (*A. badiolateritia*). Een ander onopvallend bruinig paddenstoeltje verspreidde een bijzonder

Figuur 2. *Appelboomkaaszwam* (Aurantiporus fissilis). *(Foto: Peter-Jan Keizer)*

Peter Jan, Buit Werkweek.indd 92 6-3-2017 08:59:29

Figuur 3. *Schraalgrasland op de top van Mt. St.-Frieux. (Foto: Willem Stouthamer)*

sterke chemische geur: de Stinkfranjehoed (*Psathyrella narcotica*). Op een stam van Abeel groeide de Appelboomkaaszwam (*Aurantiporus fissilis*), die geenszins tot appelbomen beperkt is (Figuur 2).

Mt. St.-Frieux

Het gebied bestaat uit een hoge heuvel (152 m boven zeeniveau), met op de top schraalgrasland (Figuur 3), aan de westkant begrensd door een groot duingebied. De heuvel is een restant van een zeeklif, vergelijkbaar met de huidige Cap Blanc-Nez, uit een tijd dat de zeespiegel veel hoger stond dan nu. In recenter tijd, vanaf ruim 2000 jaar geleden, toen de zeespiegel veel lager was, is er zand vanuit zee geaccumuleerd en is een uitgebreid duinencomplex gevormd. Het duinzand is ook tegen de heuvel opgewaaid (Bastien et al. 2016). Vervolgens is het oorspronkelijk kalkhoudende zand gedeeltelijk uitgeloogd. Het resultaat is een mozaïek van neutraal tot iets verzuurd grasland met meer kalkhoudende delen. De oorspronkelijke ondergrond ligt op wisselende diepte. Het duingebied heeft in belangrijke mate een min of meer oorspronkelijke duinvegetatie, maar er zijn ook delen beplant met Zwarte den en Zeeden. Die aanplant is halverwege de 20^{e} eeuw aangebracht toen de productie van konijnen is ingestort als gevolg van ziektes als myxomatose (Bastien et al. 2016). De vegetatie van de top bestaat zoals al aangegeven uit open schraalgrasland, afgewisseld met toefjes struweel. Het beheer bestaat uit extensieve begrazing met pony's en koeien. Langzamerhand wil men het areaal aan dennen terugdringen.

Het duingebied lijkt mycologisch en qua vegetatie tamelijk veel op wat we van Nederland

Peter Jan, Buit Werkweek.indd 93 6-3-2017 08:59:30

Figuur 4. *Koperrode spijkerzwam* (Chroogomphus rutilus)*. (Foto: Marjon van der Vegte)*

gewend zijn, zij het met een zuidelijker aspect. Het schraalgrasland is, vanwege de afwisseling van 'minimilieus', nauwelijks vergelijkbaar met Nederlandse graslanden.

2. Duingebied Mt. St.-Frieux

Er waren in en bij het dennenbos diverse aan dennen gebonden paddenstoelen te vinden. Op een tak groeide de Opkrullende strookzwam (*Antrodia ramentacea*), die ook van Nederlandse duindennenbossen bekend is. Op een stam stond de uit Nederland niet bekende *Pluteus roseipes*. Als begeleider van dennen was de Koperrode spijkerzwam (*Chroogomphus rutilus,* Figuur 4) opvallend algemeen, daarnaast ook de Duinbosrussula (*Russula cessans*), Valse melkboleet (*Suillus collinitus*) en Melkboleet (*S. granulatus*). In het losse zand in de buurt van dennen vonden we de Geelroze vezeltruffel (*Rhizopogon luteorubescens,* Figuur 5), die daar volgens de Fransen heel gewoon is. In het open duingebied groeiden onder andere de Boomloze gordijnzwam (*Cortinarius pratensis*), Kleine aardster (*Geastrum minimum*) en de Slanke aardtong (*Geoglossum umbratile*).

Figuur 5. *Geelroze vezeltruffel* (Rhizopogon luteorubescens). *(Foto: Marjon van der Vegte)*

Peter Jan, Buit Werkweek.indd 94 6-3-2017 08:59:31

Figuur 6. Grauwe barsthoed (Dermoloma cuneifolium). *(Foto: Peter-Jan Keizer)*

3. Top heuvel met grasland

In het grasland groeiden 10 soorten wasplaten, waarvan de Elfenwasplaat (*Hygrocybe ceracea*) de talrijkste was. Vermeldenswaardig zijn verder het Kalkvuurzwammetje, Vermiljoenwasplaat en Spitse wasplaat (resp. *H. calciphila, H. constrictospora* en *H. subglobispora*). Van de satijnzwammen waren er de Harige satijnzwam (*Entoloma hirtum*) en de Groensteelsatijnzwam (*E. incanum*). En zoals in alle graslanden die we hebben bezocht groeide hier ook de Grauwe barsthoed (*Dermoloma cuneifolium*, Figuur 6).

4. Ambleteuse Pré Communal

Dit is een deels zandig, deels lemig schraalgraslandcomplex, een voormalige gemeenschappelijke weide. Het zand is deels afkomstig van in het verleden opgewaaid duinzand. Het meest in het oog springend zijn talloze, in een blokpatroon gerangschikte bosjes van gaspeldoorn. Deze zouden vroeger gediend hebben om de omwonenden te voorzien van brandhout. Nu dienen ze de jagers om zich er tussen en achter te verstoppen. Het schraalgrasland bestaat uit elementen van zwak zuur, droog duingrasland, kalkhoudend duingrasland en enkele wat vochtiger en lemiger delen met grazige vegetatie en kleine wilgenbosjes. Het beheer bestaat uit extensieve begrazing en bijmaaien van al te hevige opslag van gaspeldoorn.

Behalve het grasland zijn ook enkele van de gaspeldoornbosjes bestudeerd, ook al is dat een stekelige aangelegenheid (Figuur 7). Er groeiden overwegend alledaagse soorten. Vermeldenswaard is een merkwaardige *Xylaria*, helaas zonder rijpe sporen. Gebruik makend van de overige kenmerken betreft het waarschijnlijk *X. cinerea*, die niet uit Nederland bekend is. Een bleek *Tomentella*-achtig korstje bleek een imperfecte schimmel te zijn, gewoonlijk iets om verder geen aandacht aan te besteden. Deze had echter zulke wonderlijke spiraalvormige conidiën dat dat uitnodigde tot verder zoeken (Figuur 8). Hier kwam de naam *Helicomyces roseus* uit naar voren, niet bepaald zeldzaam naar het schijnt, maar ik had er nooit van gehoord.

Figuur 7. *Gaspeldoornbosje. (Foto: Peter-Jan Keizer)*

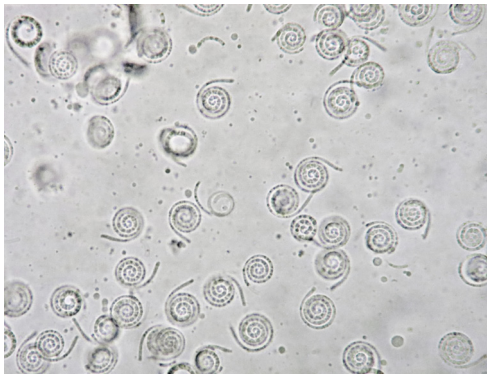

Figuur 8. Helicomyces roseus. *(Foto: Peter-Jan Keizer)*

In het echte grasland groeiden veel satijnzwammen, zoals dat in een schraalgrasland op zwak zure bodem hoort. We vonden 12 soorten *Entoloma*, waaronder Klokhoedsatijnzwam (*Entoloma velenovskyi*), Geelsteelsatijnzwam (*Entoloma xanthocaulon*) en Geelplaatstaalsteeltje (*Entoloma xanthochroum*). Daarnaast stonden er nog vijf soorten wasplaten (*Hygrocybe*) waaronder de Scharlaken wasplaat (*H. coccinea*).

5. Cap blanc-Nez – Mt. d'Hubert

De bovenkant van de witte kalkkliffen van Cap Blanc-Nez bestaat uit een groot complex van kalkgrasland, befaamd bij plantenliefhebbers. Tot aan de Tweede Wereldoorlog bestond het gebruik uit beweiding door schapen door de omwonende boeren. Vanwege de strategische ligging concentreerde zich hier het oorlogsgeweld. Het gebied is bezaaid met bomkraters, die nog heel duidelijk in het terrein zichtbaar zijn (Figuur 9). Sindsdien is het oorspronkelijke agrarische gebruik gestopt en het gebied verlaten. Daardoor is het gras gevinde kortsteel op veel plaatsen gaan domineren en is er hier en daar meidoornstruweel ontstaan. Sinds ongeveer 10 jaar is het beheer gelukkig (echter nog mondjesmaat) weer opgepakt, in het kader van de toewijzing als Natura 2000-reservaat (Anonymus, 2014). Een vlakker stuk met meer lemige bodem is zelfs intensief begraasd. Dat deel was voor graslandpaddenstoelen het rijkst.

Behalve diverse wasplaten en satijnzwammen groeide er de Paarssteelschijnridderzwam (*Lepista saeva*), die in Nederland niet al te zeldzaam is in parkjes en grazige groenstroken in bebouwd gebied, maar in het buitenland geldt als zeldzaam en bedreigd. Maar ook zorgvuldig speuren tussen de dichte pollen van gevinde kortsteel leverde resultaat op, zoals het Lila koraaltje (*Ramariopsis pulchella*, Figuur 10) en de Zonnegloedknotszwam (*Clavulinopsis incarnata*), wat het totaal aan knotszwammetjes van deze excursie bracht op zeven soorten. Daarbij werden 11

Figuur 9. *Bomkrater in grasland van Cap Blanc-Nez. (Foto: Willem Stouthamer.)*

Peter Jan, Buit Werkweek.indd 96 6-3-2017 08:59:34

Figuur 10. *Lila koraaltje* (Ramariopsis pulchella). (*Foto: Marjon van der Vegte)*

soorten wasplaten gevonden en twee soorten barsthoeden, de Grauwe barsthoed en de Kleine barsthoed (*D. pseudocuneifolium*).

6. Kalkgraslandhelling bij Audrehem

Het binnenland van de Regio Nord – Pas-de-Calais wordt gekenmerkt door zogenaamde *cuesta's*. Dat zijn langgerekte asymmetrische heuvels met een steile kant en een zwak hellende kant. Dit verschijnsel wordt veroorzaakt door schuin liggende gesteentelagen met afwisselend harde en zachtere lagen. Door verschillende verweringssnelheden brokkelt de 'kopse kant' van zo'n stelsel van lagen sneller af dan de vlakke bovenkant van de gelaagde gesteentepakketten, resulterend in een steile helling. Bij het dorp Audrehem ligt een groot kalkgrasland op zo'n helling. Het bestaat uit verschillende delen, met verschillende vormen van beheer. De helling is gericht op het westen, maar het beste deel ligt op het noordwesten (Figuur 11). Ook dit gebied wordt bewust beheerd met het oog op de biologische rijkdom. Uit dit grasland zijn 24 soorten wasplaten bekend en het is daarmee het rijkste grasland van heel de regio. Tijdens onze excursie werden 15 soorten wasplaten gevonden, waaronder de Geurende wasplaat (*Hygrocybe russocoriacea*), die nieuw is voor dit terrein, dit tot groot genoegen van onze Franse begeleiders. Verder stonden er juwelen als Prachtwasplaat (Figuur 13), Bittere wasplaat en Granaatbloemwasplaat (resp. *Hygrocybe au-*

Figuur 11. *Kalkgrasland bij Audrehem. (Foto: Willem Stouthamer)*

Peter Jan, Buit Werkweek.indd 97 6-3-2017 08:59:35

Figuur 12. *Paddenstoelenstudie nabij Audrehem. Vlnr. Inge Somhorst, Didier Huart, Peter-Jan Keizer. (Foto: Willem Stouthamer)*

rantiosplendens, Hygrocybe mucronella en *Hygrocybe punicea*). Deze laatste is van wel 11 plaatsen op het terrein bekend (Huart, 2015). Dergelijke topterreinen herbergen ook diverse soorten satijnzwammen, waarvan onder andere de Blauwe molenaarssatijnzwam (*Entoloma bloxami*) en de Molenaarssatijnzwam (*E. prunuloides*) opvielen. Een niet determineerbare kleinere *Entoloma*-soort ligt nog voor nader onderzoek bij Chiel Noordeloos.

7. Forêt de Guînes, Collonne Blanchard

Het door ons bezochte deel van het bos bevindt zich direct ten noorden van de picknickplaats met parkeerplaats aan de Route Forestière du Mont de Plaisance. Het is een fraai, oud Eiken-Haagbeukenbos op vochtige, kalkhoudende leem op een hellende bodem (Figuur 14). Het stond er behoorlijk vol met paddenstoelen. In enkele uren hadden we 178 soorten op de lijst en een rondje van ruim 1 km afgelegd. Opvallend was de aanwezigheid van verscheidene soorten paddenstoelen die vaker in schraalgrasland te vinden zijn, zoals de Sikkelkoraalzwam (*Clavulinopsis corniculata,* Figuur 15), Gele wasplaat (*Hygrocybe chlorophana*), Bittere wasplaat, Weidewasplaat (*Hygrocybe pratensis*), Sneeuwzwammetje (*Hygrocybe virginea*) en Adonismycena (*Mycena adonis*). Van de russula's was het algemeenst de in Nederland zeldzaam in kleiboslanen voorkomende Plompe russula (*R. viscida,* Figuur 16). Ook de Potloodrussula (*R. lepida*) en de Gerimpelde russula (*R. olivacea*) waren geregeld te vinden.

Het gebruik van dit bos staat grotendeels in het teken van de houtproductie. Grote stukken terrein zijn met naaldbos beplant of bestaan uit een pas ingeplante kapvlakte. Echter, de wandelaar wordt ook uitgenodigd vanwege "de talrijke bospaden en de frisheid van de bomen". Een klein stuk bos ten noorden van de spoorlijn is ook nog bezocht. Dit ligt aan drie kanten omgeven door landbouwgrond en was daardoor wat droger. Het was ook nogal erg door bramen overwoekerd. Het leverde nog enkele interessante nieuwe vondsten op, zoals de Blozende ridderzwam (*Tricholoma orirubens*) en de Prachtgordijnzwam (*Cortinarius triumphans*).

Figuur 13. *Prachtwasplaat* (Hygrocybe aurantiosplendens). *(Foto: Peter-Jan Keizer)*

Figuur 14. *Forêt de Guînes. (Foto: Peter-Jan Keizer)*

8. Forêt de Desvres

Ten noorden van het dorp Desvres ligt het Forêt de Desvres. Het door ons wat later in de middag bezochte deel ligt ca. 2,5 km noordelijk van het dorp, direct ten oosten van de weg D127. Daar groeit het oorspronkelijke Eiken-Haagbeukenbos. Op vochtige plaatsen staat er veel hangende zegge. Door het terrein loopt een klein beekje. In dit deel van het bos worden grotere bomen geoogst, waarbij het bos als geheel blijft bestaan. Grote elders gelegen delen van het bos zijn tamelijk intensief voor de houtproductie in gebruik. Dan worden stukken kaal gekapt en weer met loofbos of ook wel naaldbos ingeplant. Het door ons bezochte deel van het bos was zo'n gebied waarbij, als je blijft zoeken, de soortenlijst steeds maar langer wordt. In totaal vonden we 126 soorten. Opvallend was de aanwezigheid van maar liefst 15 soorten melkzwammen (*Lactarius*), waaronder de Beukenmelkzwam (*L. fluens*) en de Bleke melkzwam (*L. pallidus*, Figuur 17) en 14 soorten gordijnzwammen, waaronder forse exemplaren van de Rimpelige gordijnzwam (*Cortinarius lividoochraceus*), Prachtgordijnzwam (*Cortinarius rufoolivaceus*), de zeldzame Meelgeurgordijnzwam (*C. dionysae)* en de niet uit Nederland bekende *C. salor.*

Het zou wel heel mooi zijn als een deel van deze grote boscomplexen als (paddenstoelen-)bosreservaat zou worden aangemerkt, waar liefst helemaal geen ingrepen meer worden toegestaan. Dat lijkt voorlopig nog wel ijdele hoop, want het beheer staat geheel in

Figuur 15. *Sikkelkoraalzwam* (Clavulinopsis corniculata. *(Foto: Peter-Jan Keizer)*

Peter Jan, Buit Werkweek.indd 99 6-3-2017 08:59:37

Figuur 16. *Plompe russula* (Russula viscida. *(Foto: Peter-Jan Keizer)*

het kader van houtproductie en jacht, ondanks dat het onderdeel is van het Parc Naturel Régional. Een eerste stap is dat de Franse mycologen een informatief boekje hebben uitgebracht, waarin enige bijzondere paddenstoelen voor diverse biotopen worden gepresenteerd, waaronder rijke leembossen. Wie weet brengt dat de bosbeheerders op de gedachte waardevolle delen van een bos meer paddenstoel-vriendelijk te beheren. Het boekje is via internet te downloaden (2).

Figuur 17. *Bleke melkzwam* (Lactarius pallidus). *(Foto: Marjon van der Vegte)*

Literatuur

'Anonymus', 2014. Plan de gestion 2014–2023 Espace Naturel Sensible du 'Cap Blanc nez' Communes de Wissant, Escalles et Sangatte-Blériot (Pas-de-Calais).

Bastien, É., Brabant, H., Huart, D. & Lefèvre, J.L. 2016. Les pelouses du sommet du Mont Saint-Frieux (62). Enseignements sur des espèces récoltées lors de la dernière sortie SMNF d'octobre 2015. Bull. Soc. Mycol. Nord Fr. 98 (2016), Lille.

Huart, D. 2015. The fungi of Calcareous Soils Scientific and Naturalistic. Uitgave Parc naturel régional des caps et marais d'Opale.

(1) https://fr.wikipedia.org/wiki/Ambleteuse

(2) https://www.parc-opale.fr/scripts/pdf-js/web/viewer.html?file=/components/com_booklibrary/ebooks/C86885FE-6650-1EF5-924A-E0A843E665AD_GuidechampignonsduParc.pdf

Peter Jan, Buit Werkweek.indd 100 6-3-2017 08:59:38